

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2021.3.13>

Ольга КРАСОВСЬКА

доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії та методики початкової освіти, ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», вул. акад. С. Дем'янчука, 4, м. Рівне, Україна, 33000

ORCID: 0000-0002-1394-1374

Ольга ХОМ'ЯК

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти, ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», вул. акад. С. Дем'янчука, 4, м. Рівне, Україна, 33000

ORCID: 0000-0001-9573-9040

Алла ВЕРЕМЧУК

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти, Рівненський державний гуманітарний університет, вул. С. Бандери, 12, м. Рівне, Україна, 33028

ORCID: 0000-0002-3458-9584

Бібліографічний опис статті: Красовська, О., Хом'як, О., Веремчук, А. (2021). Діагностика ціннісно-естетичного компонента професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до навчання інтегрованих курсів «Я досліджую світ» і «Мистецтво» в умовах Нової української школи. *Acta Paedagogica Volynienses*, 3, 83–91, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.3.13>

ДІАГНОСТИКА ЦІННІСНО-ЕСТЕТИЧНОГО КОМПОНЕНТА ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО НАВЧАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ КУРСІВ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» І «МИСТЕЦТВО» В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Статтю присвячено проблемі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до навчання інтегрованих курсів «Я досліджую світ» і «Мистецтво» в умовах Нової української школи. Авторами уточнено зміст поняття «професійна готовність до освітньої діяльності майбутніх учителів початкової школи», яке тлумачиться як інтегроване утворення особистості, спрямоване на ефективне розв'язання освітніх завдань інтегрованих курсів «Я досліджую світ» і «Мистецтво» за допомогою сформованої системи психолого-педагогічних і методико-галузевих знань, умінь, мотивів і ціннісних ставлень, якостей і здібностей педагога, необхідних для ефективного виконання всіх видів освітньої діяльності. Доведено, що важливе значення в структурі професійної готовності майбутнього вчителя початкової школи до навчання інтегрованих курсів «Я досліджую світ» і «Мистецтво» відіграє ціннісно-естетичний компонент, який містить світоглядний та емоційно-естетичний критерії. Здійснено діагностику означеного компонента професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до навчання інтегрованих курсів «Я досліджую світ» і «Мистецтво» в умовах Нової української школи. За проаналізованими результатами діагностики зроблено висновки, що емоційно-естетична готовність студентів до професійної діяльності в початковій школі зафіксована на елементарному й репродуктивному рівні, зростання якого залежить від розвитку емпатійних здібностей майбутніх педагогів і здатності емоційно-естетичної оцінки людських взаємин, природних явищ та об'єктів, цінностей художньої культури, творів мистецтва, отже, виникає потреба в оновленні змісту й процесуальної сторони професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи з метою формування емоційно-естетичного компонента професійної готовності до навчання інтегрованих курсів «Я досліджую світ» й «Мистецтво» в умовах Нової української школи.

Ключові слова: ціннісно-естетичний компонент, професійна готовність майбутніх учителів початкової школи, інтегровані курси, Нова українська школа.

Olha KRASOVSKA

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor at the Department of Theory and Methods of Primary Education, Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities, Stepan Demianchuk str., 4, Rivne, Ukraine, 33000

ORCID: 0000-0002-1394-1374

Olha KHOMIAK

Ph.D. in Pedagogic Sciences, Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Primary Education, Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities, Stepan Demianchuk str., 4, Rivne, Ukraine, 33000

ORCID: 0000-0001-9573-9040

Alla VEREMCHUK

Ph.D. in Pedagogic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Primary, Inclusive and Higher Pedagogics of Rivne State University of Humanities, S. Bandera str., 12, Rivne, Ukraine, 33028

ORCID: 0000-0002-3458-9584

To cite this article: Krasovska, O., Khomiak, O., Veremchuk, A. (2021). Diagnostyka cinnisno-estetychnogo komponentu profesijnoyi gotovnosti majbutnih uchyteliv pochatkovoyi shkoly do navchannya integrovanyh kursiv "Ya doslidzhuyu svit" ta "Mystecztvo" v umovax NUSH [Diagnosis of the value-aesthetic component of professional readiness of future primary school teachers to teach integrated courses "I explore the world" and "Art" in the conditions of NUS]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 3, 83–91, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.3.13>

DIAGNOSIS OF THE VALUE AND AESTHETIC COMPONENT OF PROFESSIONAL READINESS OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS TO TEACH INTEGRATED COURSES "I EXPLORE THE WORLD" AND "ART" IN THE CONDITIONS OF NUS

The article is devoted to the problem of professional training of future primary school teachers to teach integrated courses "I explore the world" and "Art" in the New Ukrainian school. The authors clarify the meaning of the concept of "professional readiness for educational activities of future primary school teachers", which is interpreted as an integrated education, aimed at effectively solving educational problems of integrated courses "I explore the world" and "Art" through the system of psychological and pedagogical and methodological and industry knowledge, skills, motives and values, qualities and abilities of the teacher, necessary for the effective implementation of all types of educational activities. It is proved that the value-aesthetic component, which includes ideological and emotional-aesthetic criteria, plays an important role in the structure of professional readiness of a future primary school teacher to study integrated courses "I explore the world" and "Art". Diagnosis of this component of professional readiness of future primary school teachers to teach integrated courses "I explore the world" and "Art" in the New Ukrainian school. Based on the analyzed diagnostic results, it is concluded that the emotional and aesthetic readiness of students for professional activities in primary school is recorded at the elementary and reproductive level, the growth of which depends on the development of empathic abilities of future teachers and the ability of emotional and aesthetic evaluation of human relationships, natural phenomena and objects, values of art culture, works of art, therefore, there is a need to update the content and procedural side of professional training of future primary school teachers in order to form an emotional and aesthetic component of professional readiness to teach integrated courses "I explore the world" and "Art" in the New Ukrainian schools.

Key words: value-aesthetic component, professional readiness of future primary school teachers, integrated courses, New Ukrainian school.

Актуальність проблеми. В умовах інтеграції України у світовий освітній простір та постійного вдосконалення національної системи вищої освіти значна увага науковців і педагогів-практиків приділяється проблемі формування професійної готовності майбутнього вчителя. Особливої актуальності набуває проблема підготовки вчителів початкової школи до навчання інтегрованих курсів «Я досліджую світ» та «Мистецтво» в умовах Нової української школи (далі – НУШ), адже реалізація ідеї міжпредметного інтегрованого навчання у початковій школі є важливою умовою форму-

вання в молодших школярів системного світогляду, цілісної картини світу, життєвих компетентностей і наскрізних соціальних умінь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники професійної готовності до педагогічної діяльності О. Авраменко (Авраменко, 2002), О. Безпалько (Безпалько, 1998), К. Дурай-Новакова (Дурай-Новакова, 1983), С. Мартиненко (Мартиненко, 2010), В. Слатьонін (Слатьонін, 1991) розкривають зміст поняття та визначають його складові елементи.

К. Дурай-Новакова визначає професійну готовність до педагогічної діяльності «як

цілісне вираження усіх підструктур особистості, орієнтованих на повне й успішне виконання різноманітних функцій учителя. Професійна готовність до педагогічної діяльності постає як складне структуроване утворення, центральним ядром якого є позитивні установки, мотиви і цінності вчительської професії, професійно важливі риси характеру, сукупність професійно-педагогічних знань, навичок, умінь, певний досвід їхнього застосування» (Дурай-Новакова, 1983: 25).

Заслуговує на увагу визначення готовності до педагогічної діяльності В. Сластьоніна, який зазначає, що «готовність до педагогічної праці – складне особистісне утворення, що виступає характеристикою професіоналізму вчителя-вихователя і є особливим психічним станом, який передбачає наявність образу структури певної дії та професійної спрямованості свідомості і установки на усвідомлення педагогічної задачі, моделі поведінки, способи діяльності, оцінку своїх можливостей, спрямованість на досягнення результату» (Сластєнин, 1991: 19).

Досліджуючи складові частини професійно-особистісної готовності вчителя початкової школи до педагогічної діяльності, С. Мартиненко акцентує на необхідності діагностики в майбутніх педагогів рівня розвитку особистісних якостей, а також сформованості науково-теоретичної, психолого-педагогічної і методичної підготовки (Мартиненко, 2010: 378–380). О. Авраменко наголошує на необхідності рівноцінної представленості у змісті педагогічної освіти таких елементів: знання фундаментальних ідей, концепцій, законів і закономірностей розвитку педагогічних явищ; знання провідних педагогічних теорій, основних категорій і понять; знання визначальних педагогічних фактів; прикладні знання про методику навчання й виховання учнів (Авраменко, 2002: 72).

Метою дослідження є визначення рівня сформованості ціннісно-естетичного компонента професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до навчання інтегрованих курсів «Я досліджую світ» і «Мистецтво» в умовах НУШ

Виклад основного матеріалу дослідження. *Професійна готовність до освітньої діяльності майбутніх учителів початкової школи* у межах дослідження тлумачиться як інтегро-

ване утворення особистості, спрямоване на ефективне розв'язання освітніх завдань інтегрованих курсів «Я досліджую світ» і «Мистецтво» за допомогою сформованої системи психолого-педагогічних та методико-галузевих знань, умінь, мотивів і ціннісних ставлень, а також якостей та здібностей педагога, необхідних для ефективного виконання всіх видів освітньої діяльності в умовах Нової української школи.

Важливе значення в структурі професійної готовності майбутнього вчителя початкової школи до навчання інтегрованих курсів «Я досліджую світ» і «Мистецтво» в умовах НУШ відіграє ціннісно-естетичний компонент, який містить світоглядний та емоційно-естетичний критерії. Ціннісно-естетичний компонент – це цінності у вигляді ідей, концепцій, теорій, закономірностей, постулатів, аксіом та норм гуманістичних особистісно зорієнтованих взаємовідносин на засадах творчої взаємодії, що зорієнтовують і регламентують професійно-педагогічну діяльність вчителя початкової школи. Він містить здатність ідентифікувати себе з цінностями професійного середовища; наявність професійної позиції вчителя початкової школи; цінування та повагу до соціальної різноманітності та мультикультурності; надання рівних можливостей учням різних національностей, толерантне ставлення до культурно-мистецької та суспільно-історичної спадщини та індивідуальних особливостей учнів.

Бажаним явищем у процесі професійної підготовки є становлення світогляду майбутнього фахівця початкової школи, який передбачає формування власної системи цінностей і переконань, пов'язаної з усвідомленням відповідальності за результати своєї діяльності, притаманні особистості майбутнього фахівця, який самоактуалізується та самоутверджується. Послуговуючись дослідженнями сучасних вчених В. Андрущенка (Андрущенко, 2008), О. Невмержицького (Невмержицький, 2014), З. Самчука (Самчук, 2009), доходимо висновку, що світогляд особистості, світоглядні переконання – це властиві людській свідомості якості внутрішнього регулятора поведінки в царині правового, морально-естетичного й естетичного ставлення до природи, суспільства й до самої себе.

Актуальність становлення світогляду майбутніх фахівців початкової освіти очевидна. Навчання студентів педагогічних закладів вищої освіти спрямовується не лише на формування професійних якостей і компетентностей, а й забезпечує спрямованість на засвоєння національних та загальнокультурних цінностей, формування шанобливого ставлення до рідної культури, мови, традицій і духовної спадщини інших народів. О. Невмержицький стверджує, що процес навчання у закладі вищої освіти спрямований на динаміку світоглядних переконань більшості студентів. Майбутні фахівці педагогічного профілю поступово усвідомлюють цінність наукового світогляду, демократичних якостей, толерантності професіоналізму, відповідальності (Невмержицький, 2014: 128). Студенти педагогічного факультету, котрі повинні уміти навчати інтегрованим курсам «Я досліджую світ» і «Мистецтво» усвідомлюють, що сформований світогляд допомагає розв'язувати професійні завдання в галузі громадянської та історичної, мистецької та суспільно-природничої освіти учнів початкової школи. Адже історія, культура, мистецтво – це особлива форма суспільної свідомості, яка акумулює інформацію, духовні цінності й надбання, здатні впливати на формування особистості молодшого школяра.

Ціннісна орієнтованість вчителя початкової школи у галузі професійної діяльності передбачає здатність ідентифікувати себе із цінностями професійного середовища та загальнолюдськими суспільними цінностями, ідеалами; наявність професійної позиції вчителя початкової школи, орієнтованого на позитивні взаємостосунки зі своїми вихованцями з емоційно-естетичним і морально-етичним забарвленням; цінування та повагу соціальної різноманітності й мультикультурності; толерантне ставлення до культурної спадщини й індивідуальних особливостей учнів. Критерій самоусвідомлення особистості майбутнього вчителя початкової школи свідчить про здатність до саморозвитку, самовдосконалення, покращення результатів власної професійно-педагогічної діяльності й вдосконалення протягом життя з високим рівнем новаторства й творчості.

Насамперед ми здійснили діагностику світоглядного критерію, який характеризується складниками ціннісної орієнтованості осо-

бистості педагога й сформованістю самоусвідомлення у сфері професійної реалізації майбутнього педагога початкової школи. Для проведення педагогічної діагностики професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до навчання інтегрованих курсів «Я досліджую світ» і «Мистецтво» в умовах НУШ було проведено педагогічний експеримент. Суб'єктами дослідження були студенти спеціальності 013 «Початкова освіта» 20–22 річного віку, які навчаються на 3, 4 курсах бакалаврату й 1, 2 курсах магістратури. Усього до експерименту було залучено 602 студенти, з яких 294 студенти склали експериментальну групу й 308 – контрольну.

У процесі проведення експерименту нас цікавило визначення рівня сформованості ціннісних орієнтацій майбутніх учителів початкової школи – важливого компоненту їх духовності, світоглядного показника готовності до освітньої діяльності оскільки до процесу професійної підготовки ми обрали аксіологічний, культурологічний підхід. Ціннісні орієнтації, як зазначалось вище, посідають особливе місце у структурі готовності до професійної діяльності особистості майбутнього вчителя початкової школи, зокрема до навчання інтегрованих курсів «Я досліджую світ» і «Мистецтво» в умовах НУШ. У юнацькому віці вони є центральним моментом самовизначення особистості майбутнього фахівця у складній системі суспільних взаємовідносин. Цей процес зумовлюється уявленням про своє майбутнє з опорою на теперішнє.

Ми обрали методику дослідження, що дозволяє вивчити особливості ціннісних орієнтацій (далі – ЦО) студентів шляхом виявлення двох показників: ступеня сформованості ієрархічної структури ЦО й змісту ЦО (їх спрямованості) (Дурай-Новакова, 1983: 10–14). Перший показник дає оцінку рівня особистісної зрілості студента, другий розкриває характер конкретних цінностей, які входять в ієрархію ЦО особистості. Визначення змісту ЦО дозволяє нам визначити цілі життя студентів та засоби їх досягнення, а також порівняти ЦО майбутніх учителів із загальнолюдськими та національними цінностями, що розкривались у процесі усвідомлення історичних етапів і подій, художнього спілкування з мистецтвом і творчістю. Звичайно, варто звернути увагу на те, що така

ієрархічність могла сформуватись лише за умови успішної дії психологічних механізмів диференціації та інтеграції – виділення та усвідомлення цінностей, зображених у житті, природі, мистецтві, дійсності, їх наступного відбору й співвідпорядкування. Дієвість таких механізмів мала б свідчити про досить високий рівень розвитку особистості, її пізнавальних інтересів, соціально-психологічної зрілості, певним чином і професійного самоусвідомлення.

Для проведення експерименту ми приготували бланки двох інструкцій кожному із студентів, що брали участь у експерименті. У першому бланку було подано перелік основних цілей, до яких прагнуть люди у своєму житті (самостійність як незалежність у судженнях і оцінках, впевненість у собі, матеріальна забезпеченість, здоров'я, задоволення та розваги, цікава робота, любов, свобода як незалежність у вчинках та думках, краса в природі і мистецтві, добрі й вірні друзі, пізнання, розширення освіти, формування світогляду, творчість, суспільне визнання, активне, діяльне життя). Ці цінності було визначено як Т-цінності – термінальні цінності, що відбивають життєву перспективу. Студентам пропонувалось вказати, які з них є цінними, значущими, поставивши біля кожного пункту бали від 1 до 5. У другому бланку подавався перелік основних якостей особистості людини (високі запити, чуйність, вихованість, життєрадісність, працелюбство, сміливість, дисциплінованість, толерантність, чесність, щирість, освіченість, самоконтроль, тверда воля, відповідальність, раціоналізм, терпимість). Їх було позначено як І-цінності – інструментальні цінності, що характеризують засоби, які обираються для досягнення цілей життя. Їх потрібно було оцінити, поставивши біля кожного пункту бали від 1 до 5 (найбільш значущі – 5). Такий поділ можна вважати досить умовним, оскільки на ранніх етапах становлення особистості інструментальні цінності часто розуміються як цілі життя.

Однак виділення цих двох груп цінностей дозволяє краще досліджувати зміст та ієрархію цінностей особистості.

Дослідження проводилось серед студентів експериментальних та контрольних груп на визначення сформованості їх життєвих цінностей та їх диференціації. Дані, отримані в результаті проведення дослідження рівнів сформованості ЦО студентів, ми відтворили в таблиці 1.1.

Дані проведеного експериментального дослідження показали, що 23,5% – 69 студентів ЕГ мають несформовану ієрархію цінностей, 56,5%, що становить 166 чоловік вагаються, яким цінностям надати перевагу в житті, у 2,7% – 8 студентів – сформована диференціація цінностей. Порівнюючи дані, отримані в експериментальних і контрольних групах варто зауважити, що в останніх показники значно нижчі: відповідно, найвищий показник становить – 0% (0 респондентів), а найнижчий – 18,8% (58 студентів).

Далі проводився якісний аналіз ціннісних орієнтацій майбутніх учителів початкової школи. Відповідно до отриманого бала ми виділили найбільш і найменш значущі цінності, що дозволили відтворити цілісну структуру цінностей особистості. Водночас ми враховували, що такий аналіз можливий лише в першій групі студентів. Цінності, які отримали найвищий бал, характеризують загальну спрямованість особистості. Цінності, які знаходяться посередині ієрархічної структури мало інформативні з точки зору загальної спрямованості особистості: для них характерна тенденція до зміни реального місця в залежності від обставин життя.

Вдалось визначити, що серед якостей, які визначають духовні цінності найважливішими для майбутніх учителів є: доброта – 25,5%; мужність – 13,5%; чуйність – 8,8%; сміливість – 5,2%; інтелект (пізнання) – 4,4%;

Таблиця 1.1

Розподіл студентів КГ та ЕГ за рівнями сформованості ціннісних орієнтацій

Рівні	КГ (n = 308)		ЕГ (m = 294)	
	f	%	f	%
продуктивно-творчий	0	0,0	8	2,7
конструктивний	38	12,3	51	17,3
репродуктивний	212	68,8	166	56,5
елементарний	58	18,8	69	23,5

терпимість – 3,9%; любов – 3,9%; чесність – 2,4%; вихованість – 2,4%; сприйняття краси – 1,2%; активність у досягненні мети 1,2%; широта поглядів – 0,8%; життєрадісність – 0,4%; ретельність, відповідальність – 0,4%; самовдосконалення – 0,4%; діяльне життя – 0,4%; відповідальність – 0,4%; самоконтроль – 0,4%; задоволення – 0,4%; насага творчості – 0,4% та інші.

Якісний аналіз цінностей дав змогу виділити різні типи спрямованості студентів експериментальних груп. Серед них переважали спрямованість до реалізації себе в професійній та творчій діяльності, до можливостей розширення своїх пізнавальних інтересів, до активного, діяльного життя, прагнення суспільного визнання. Цінувались здоров'я, свобода, любов, самостійність, впевненість у собі, вірні друзі.

Всього було проаналізовано 294 відповіді. Слід зауважити, що 56,3% студентів обирали якості, що характеризують особистість з позиції розвиненої духовності, 38,1% – надають перевагу якостям, які бажають виховати у собі (впевненість, тверда воля, працелюбство), 5,6% – обирають раціоналізм, матеріальну забезпеченість та розваги.

Невід'ємною складовою частиною професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до навчання інтегрованих курсів «Я досліджую світ» і «Мистецтво» в умовах НУШ визначено нами емпатійний критерій і здатність до емоційно-естетичної оцінки мистецтва, природи й дійсності як складові частини ціннісно-естетичного компонента цієї якості педагога.

Для виявлення стану ціннісно-естетичної готовності студентів за емпатійним критерієм ми використали адаптовану діагностику В. Бойко, яка дала змогу визначити рівні емпатійних здібностей майбутніх учителів початкової школи на констатувальному етапі експериментальної роботи (Boiko). Причому шкалу оцінювання рівнів емпатійних здібностей студентів було адаптовано до нашого варіанту діагностики, що зображено в таблиці 1.2.

Маємо змогу пересвідчитися, конструктивний рівень емпатійних здібностей зафіксовано у значній частині студентів – 29,6% у КГ та 21,4% у ЕГ. Основній частині респондентів притаманний репродуктивний рівень емпатія (67,2% у КГ та 62,2% у ЕГ), решта – продемонстрували елементарний рівень емпатії (у КГ таких студентів менше – 5,8%).

Отримані емпіричні дані зображено в таблиці 1.3.

На основі отриманих емпіричних даних можемо зробити висновки про стан сформованості емпатійних здібностей майбутніх учителів початкової школи:

– недостатньо сформована здатність усвідомлювати почуття інших суб'єктів освітнього середовища на основі глибокого розуміння емоційних станів, почуттів, співпереживань, а отже, і можливість впливати на вихованця посередництвом багатого власного емоційно-почуттєвого світу й засобів художньої культури і мистецтва;

– нездатність уважного ставлення до проблем та поведінки інших людей, до самомотива-

Таблиця 1.2

Шкала інтерпретації балів за рівнями емпатійних здібностей студентів

Авторський варіант		Методика В.В. Бойко	
Рівні	Шкала	Рівні	Шкала
Продуктивно-творчий	30–36	Дуже високий	30–36
Конструктивний	21–29	Середній	22–29
Репродуктивний	12–20	Занижений	15–21
Елементарний	0–11	Дуже низький	0–14

Таблиця 1.3

Розподіл студентів КГ та ЕГ за рівнями емпатійних здібностей

Рівні	КГ (n = 308)		ЕГ (m = 294)	
	f	%	f	%
продуктивно-творчий	0	0	13	4,4
конструктивний	83	26,9	63	21,4
репродуктивний	207	67,2	183	62,2
елементарний	18	5,8	35	11,9

ції та керування власними емоціями в стосунках із вихованцями, до емоційного й інтуїтивного відчуття людини;

– нездатність викликати в спілкуванні й стосунках із вихованцями відчуття довіри, відвертості, живого інтересу, мотивації до міжособистісної комунікації та спілкування із цінностями мистецтва й культури;

– слабка здатність виявляти власні емоційні стани й почуття, переживання, виражати їх у живому спілкуванні з вихованцями й трансформувати власні враження від художніх творів, цінностей художньої культури.

На основі зроблених висновків можемо констатувати, що емпатійні здібності недостатньо сформовані у майбутніх учителів початкової школи. Це перешкоджатиме не лише здійсненню їхньої професійно-педагогічної діяльності в умовах Нової української школи, а й свідчить про слабкий рівень підготовленості до навчання інтегрованих курсів «Я досліджую світ» і «Мистецтво».

Важливою складовою частиною готовності вчителя початкової школи до навчання інтегрованих курсів «Я досліджую світ» та «Мистецтво» є його здатність емоційно-естетичної оцінки людських взаємин, природних явищ і об'єктів, суспільних цінностей культури. Для діагностики здатності до емоційно-естетичної оцінки майбутніх учителів початкової школи нами була розроблена авторська методика, за допомогою якої ми прагнули з'ясувати наявність у студентів вміння здійснювати таку діяльність. Результати зображено в таблиці 1.4.

Простежується взаємозв'язок з розподілом респондентів констатувального експерименту за рівнями здібностей до емпатії. У КГ та ЕГ чітко виокремлюються угруповання студентів із репродуктивним (68,8% в КГ і 56,5% в ЕГ) і елементарним (18,8% в КГ і 23,5% в ЕГ) рівнями здатності до емоційно-естетичної оцінки. Тільки 12,3% студентів КГ і 17,3% студентів ЕГ продемонстрували конструктивний рівень сформованості цієї здатності, продуктивно-творчий рівень зафіксовано лише у 2,7% респондентів ЕГ, а в КГ не виявлено.

Отже, змістовий компонент професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів та його процесуальна реалізація у сучасному закладі вищої освіти не сприяють належною мірою сформованості у студентів здатності до емпатії та емоційно-естетичної оцінки. А це своєю чергою призводитиме до нездатності належно сприймати та оцінювати етико-естетичні цінності в процесі навчання інтегрованих курсів «Я досліджую світ» і «Мистецтво» в умовах НУШ.

Результати діагностики рівня сформованості ціннісно-естетичного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до освітньої діяльності зображені чисельно в таблиці 1.5.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Результати діагностики рівня сформованості ціннісно-естетичного компонента готовності майбутніх учителів початкової школи до навчання інтегрованих курсів «Я досліджую

Таблиця 1.4

Розподіл студентів КГ та ЕГ за рівнями здатності до емоційно-естетичної оцінки

Рівні	КГ (n = 308)		ЕГ (m = 294)	
	f	%	f	%
продуктивно-творчий	0	0,0	8	2,7
конструктивний	38	12,3	51	17,3
репродуктивний	212	68,8	166	56,5
елементарний	58	18,8	69	23,5

Таблиця 1.5

Розподіл студентів ЕГ та КГ за рівнем ціннісно-естетичної готовності до професійної діяльності

Рівні	КГ (n = 308)		ЕГ	(m = 294)
	f	%	f	%
продуктивно-творчий	0	0	12	4,1
конструктивний	70	22,7	56	19,0
репродуктивний	203	65,9	174	59,2
елементарний	35	11,4	52	17,7

світ» і «Мистецтво» в умовах НУШ дозволили зробити висновки:

– емоційно-естетична готовність студентів до професійної діяльності в початковій школі зафіксована на елементарному та репродуктивному рівні (сумарний показник становить 77,3% – в КГ і 76,9% – в ЕГ). Продуктивно-творчий рівень такої готовності виявлено лише у респондентів ЕГ, що становить 4,1% від загальної кількості;

– готовність до освітньої діяльності вчителя початкової школи залежить від розвитку емпатійних здібностей майбутніх педагогів

і здатності емоційно-естетичної оцінки людських взаємин, природних явищ та об'єктів, цінностей художньої культури, творів мистецтва;

– отримані в результаті діагностики експериментальні дані загострюють увагу на необхідності оновлення змісту та процесуальної сторони професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи з метою формування емоційно-естетичного компонента професійної готовності до навчання інтегрованих курсів «Я досліджую світ» і «Мистецтво» в умовах Нової української школи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Авраменко К.Б. Методична підготовка вчителів початкових класів у педагогічних навчальних закладах України (1956–1996) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ, 2002. 20 с.
2. Андрущенко В.П. Роздуми про освіту : Статті, нариси, інтерв'ю. 2-ге вид., доповн. Київ : Знання України, 2008. 819 с.
3. Безпалько О.В. Формування готовності студентів педвузу до проектування організаційних форм виховної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 1998. 190 с.
4. Бойко В.В. Тест на емпатійні здібності. URL: <http://psytests.org/boyko/empathy.html>.
5. Дурай-Новакова К.М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Москва, 1983. 32 с.
6. Кащинська Л.Л. Визначення рівня сформованості ціннісних орієнтацій. *Технології виховного процесу*. Рівне : Видавництво ІПКП, 1997. С. 10–14.
7. Мартиненко С.М. Основи діагностичної діяльності вчителя початкової школи : навчально-методичний посібник. Київ : Сім кольорів, 2010. 262 с.
8. Невмержицький О.А. Теоретичне обґрунтування динаміки світоглядних переконань студентів. *Концептуально-методологічні основи проектування методів і засобів діагностики освітніх результатів у вищих навчальних закладах* : монографія / За заг. ред. В.І. Лугового, О.Г. Ярошенко. Київ : «Педагогічна думка», 2014. С. 119–130.
9. Самчук З.Ф. Світоглядні основи соціально-філософського дослідження ідеології: проблема критеріїв та пріоритетів вибору / АПН України. Донецьк : АРТ-ПРЕС, 2009. 328 с.
10. Слостенін В.А. Профессионально-педагогическая подготовка современного учителя. *Педагогика*. 1991. № 10. С. 79–84.

REFERENCES:

1. Avramenko K.B. (2002) *Methodical training of primary school teachers in pedagogical educational institutions of Ukraine (1956–1996)* : avtoref. dys. ...kand. ped. nauk : spets. 13.00.04 “Teoriia i metodyka profesiinoi osvity” [Methodical training of primary school teachers in pedagogical educational institutions of Ukraine (1956–1996)]. Kyiv, 20 p. [in Ukrainian].
2. Andrushchenko V.P. (2008) *Rozdumy pro osvitu: Statti, narysy, interv'iu* [Reflections on education: Articles, essays, interviews]. 2-he vyd., dopovn. Kyiv: Znannia Ukrainy, 819 p. [in Ukrainian].
3. Bezpalko O.V. (1998) *Formuvannia hotovnosti studentiv pedvuzu do proektuvannia orhanizatsiinykh form vykhovnoi diialnosti* [Formation of readiness of students of pedagogical high school for designing of organizational forms of educational activity]: dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.01. Kyiv, 190 p. [in Ukrainian].
4. Boiko V.V. *Test na empatiini zhibnosti* [Test of empathic abilities]. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://psytests.org/boyko/empathy.html>.
5. Durai-Novakova K.M. (1983) *Formyrovanye professyonalnoi hotovnosti studentov k pedahohycheskoi deiatelnosti* [Formation of students professional readiness for pedagogical activity]: avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.01, Moskva. 32 p. [in Russian].

6. Katsynska L.L. (1997) Vyznachennia rivnia sformovanosti tsinnisnykh oriantatsii. Tekhnolohii vykhovnoho protsesu [Determining the level of formation of value orientations. *Technologies of educational process*]. Rivne: Vydavnytstvo IPKPK, pp. 10–14. [in Ukrainian].

7. Martynenko S.M. (2010) Osnovy diahnostychnoi diialnosti vchytelia pochatkovoï shkoly [Fundamentals of diagnostic activities of primary school teachers]: navch.-metod. posibnyk. Kyiv : Sim koloriv, 262 p. [in Ukrainian].

8. Nevmerzhytskyi O.A. (2014) Teoretychne obgruntuvannia dynamiky svitohliadnykh perekonan studentiv. Kontseptualno-metodolohichni osnovy proektuvannia metodiv i zasobiv diahnostyky osvitynikh rezultativ u vyshchyykh navchalnykh zakladakh [Theoretical substantiation of the dynamics of students' worldviews. Conceptual and methodological bases of designing methods and means of diagnostics of educational results in higher educational institutions]: monohrafiia / Za zah. red. V.I. Luhovoho, O.H. Yaroshenko. Kyiv : "Pedagogichna dumka". Pp. 119–130. [in Ukrainian].

9. Samchuk Z.F. (2009) Svitohliadni osnovy sotsialno-filosofskoho doslidzhennia ideolohii: problema kryteriiv ta prioritetiv vyboru [Worldview foundations of socio-philosophical study of ideology: the problem of criteria and priorities of choice]. APN Ukrainy. Donetsk : ART-PRES, 328 p. [in Ukrainian].

10. Slastenyn V.A. (1991) Professyonalno-pedahohycheskaia podhotovka sovremennoho uchytelia [Professional and pedagogical training of a modern teacher]. Pedahohyka. № 10. Pp. 79–84. [in Russian].